

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

En de behoudenis is in niemand anders

(Hand. 4:1-31)

Petrus en Johannes worden naar aanleiding van hun prediking bij de genezing van de verlamde in gevangenschap gezet.

Opmerkelijk is hoe de prediking van de apostelen wordt samengevat. Zij verkondigden in Jezus de opstanding uit de doden. Ze verkondigden dus niet alleen dat Jezus Zelf opgestaan is, zoals staat in 3:15, maar ook dat een ieder, die in Hem gelooft, daarin zal delen.

Het is niet verbazingwekkend dat de saduceeën hier op de voorgrond treden. Die geloofden niet aan het bestaan van engelen en geesten en ze ontkenden de opstanding der doden.

Ze hebben de Heiland ook eens lastig gevallen daarmee door dat dwaze voorbeeld te gebruiken van een vrouw, die achtereenvolgens met 7 broers getrouwd geweest was. Daarmee wilden ze het geloof aan de opstanding belachelijk maken. Daarom zijn zij nu ook zeer verontwaardigd.

We leren zo al iets van de inhoud van de prediking. Jezus Christus is de levende. Hij is dood geweest, maar Hij leeft. En Hij maakt levend. Hij herschept het leven. Want als Petrus en Johannes zich voor heel het sanhedrin moeten verantwoorden dan vertellen ze niet alleen dat Jezus uit de doden is opgewekt, maar ook dat door Zijn kracht die verlamde is genezen (4:10).

☆☆☆

Men gaat de volgende dag als heel het sanhedrin bij elkaar is voorbij aan de vraag naar de opstanding. Dat moest men wel doen, want daarover waren farizeeën en saduceeën het niet eens. Daarom gaan ze vragen naar de bevoegdheid.

Ondanks het feit dat men het punt in geding eigenlijk maar liet liggen, willen Petrus en Johannes toch wel antwoord geven en grijpen ze de gelegenheid aan om het evangelie te prediken ook aan het sanhedrin, zoals ze de genezing van de verlamde hebben aangegrepen als mogelijkheid tot het volk te spreken.

Dan moet Petrus hetzelfde zeggen als wat hij tot het volk gezegd had dat zij Jezus de Messias hebben gekruisigd. Maar dat Hij is opgestaan. Als ooit de ontferming van de Heiland wel duidelijk is dan is dat geweest in het bevel aan de apostelen dat zij hun prediking moesten beginnen bij Jeruzalem. Bij de mensen, die verantwoordelijk waren voor

de dood van de Heiland, al hebben ze uit onkunde gehandeld (3:17). Die onkunde gold ook voor het sanhedrin.

„Zo is God, zo geduldig, zo goed, dat het wel echt waar is, dat het bloed van Jezus Christus reinigt van alle zonden“ (Kohlbrugge). De God van Abraham, Izaäk en Jacob, die de God van het leven is, die Jezus Christus uit de doden heeft opgewekt, en Die zo onvergankelijk leven aan het licht heeft gebracht bewees dit in de genezing van de verlamde. In Jezus Christus is er redding voor heel de mens (4:12). Hij is de enige Zaligmaker. Hij is ook een volkomen Zaligmaker. In Hem hebben we alles: vergeving der zonden en het totale wel-zijn.

☆☆☆

Altijd heeft het als een misdaad gegolden te prediken dat het behoud er alleen is in Jezus Christus en nergens anders. Dat we alleen uit genade behouden worden. Dat we alleen door het geloof gered worden.

De prediking van het evangelie is de boodschap van de vrijspraak van de zondaar. De vrijspraak van de goddeloze. Maar daarbij wordt de goddeloosheid dan ook als goddeloosheid aan het licht gebracht.

Dat had Petrus gedaan op de Pinksterdag (2:22-24). Dat heeft Petrus gedaan in zijn toespraak voor het volk, dat doet Petrus nu ook weer. En dan blijkt wel duidelijk dat de zonde is, het zich keren tegen de levende God. En dat het verzet tegen het Evangelie ten diepste altijd nog is de zonde van het paradijs: het als God willen zijn. Dat uit zich in een gevallen wereld in het zich niet willen laten redden, het niet willen erkennen dat het inderdaad gaat om de vrijspraak van de goddeloze. God is oneindig in barmhartigheid. Maar dat wil niet zeggen dat we niet tegelijk gewaarschuwd worden om die barmhartigheid vooral niet te verstoten. Dat doet Petrus hier door te verwijzen naar Psalm 118:22.

☆☆☆

Het sanhedrin is verwonderd over de vrijmoedigheid van Petrus en Johannes. Wij ook. Maar we zien daarin de vervulling van de belofte van onze Heiland. In de moeilijkste omstandigheden laat Jezus Christus door Zijn Geest Zijn getuigen niet in de steek. De be-

klaagden zijn vol van de H. Geest. En ze staan niet beschaamd.

Het valt niet mee om vol te houden tegenover ernstige dreigingen, ook al weet men dat men Gode meer gehoorzaam moet zijn dan mensen. Want al is het niet moeilijk om te weten wat men moet doen, daarom kan het nog wel moeilijk zijn om het werkelijk te doen. Ook al weet men de weg des Heren, daarom is het nog niet altijd makkelijk die weg te betreden. We moeten door veel verdrukkingen het koninkrijk binnen gaan.

Met ernstige dreigingen worden de apostelen weggestuurd. Dan gaan ze aan de gemeente vertellen wat hen overkomen is.

En dan moeten we opletten wat de gemeente gaat doen. Ze gaat voor alle dingen bidden. Er is geen overmoed. Ze zien de ernst van de situatie. Herodes, Pontius Pilatus, de heidenen en de volken van Israël zijn vergaderd tegen Gods heilige Knecht Jezus. Maar ze kunnen niet anders doen, dan wat Gods raad van te voren bepaald had.

Ze bidden om vrijmoedigheid. Ze vragen niet om vuur van de hemel om deze vijanden van de gemeente te verteren, maar of de Here nog meer tekenen en wonderen wil laten geschieden door de naam van Jezus. Ze herkennen de vijandschap. Ze onderkennen de ernst van de situatie. Maar ze bidden om de gelukkige voortgang van het Evangelie ook onder de vijanden. Er staat dan ook enkele hoofdstukken verder dat een talrijke schare priesters gehoor gaf aan het geloof (6:7). Want zulk bidden van de gemeente wordt verhoord. Zoals het gebed van de Heiland om de vergeving van de zonde, toen ze Hem aan het kruis sloegen, verhoord is en zoals later hetzelfde gebed van Stephanus verhoord is.

Blijven bij het Evangelie en blijven bidden voor de mensen, die het Evangelie horen is ook onze blijvende taak (1 Petr. 3:15).

H. Amelink - Langerak

'Blijven' in het Nieuwe Testament

I

Wie zich wel eens in een vreemde taal heeft verdiept, en daarbij gebruik heeft gemaakt van een woordenboek, zal bemerkt hebben, dat heel dikwijls voor één, laten we nu maar zeggen frans, woord wel drie of vier nederlandse vertalingen staan opgegeven; en omgekeerd evenzo.

Als U een wat gevorderd gymnasium-leerling vraagt: wat betekent het griekse woord 'menoo?', dan zal hij zeggen: blijven. En dat is juist. Maar ook hier geldt: het betekenisbereik van 'menoo' en dat van 'blijven' dekken elkaar niet volledig. Er zijn gevallen waarin men het nederlandse 'blijven' in het Grieks door een ander woord dan 'menoo' zou moeten weergeven. En omgekeerd wordt 'menoo' meermalen zo gebruikt — vooral in het Grieks van het Nieuwe Testament — dat we met de vertaling 'blijven' niet helemaal, of zelfs helemaal niet aan de bedoeling ervan recht laten wedervaren.

Het eerste ('blijven' moet men anders weergeven dan door 'menoo') zal den doorsnee Opbouw-lezer wel niet interesseren. Maar dat tweede ('menoo' is niet precies 'blijven' of heeft zelfs een vrij sterk daarvan afwijkende betekenis) is voor alle lezers van ons blad, dacht ik, wél van belang, omdat er een beter begrip van tal van plaatsen uit het N.T. mee gemoeid is.

Weliswaar vindt men sommige van de betekenisnuances van dit woord goed tot uitdrukking gebracht in de onder ons gangbare vertalingen van het N.T. Maar naar mijn bescheiden mening is op dit punt een veel grotere verfijning gewenst in de weergave. En bovendien is in een vrij groot aantal gevallen bepaald een gebrek aan inzicht in het nieuwtestamentisch gebruik van dit woord bij alle vertalers en commentatoren wier werk ik raadpleegde te constateren. Daarom leek het me niet overbodig, eens een artikelenreeks te wijden aan het gebruik van het woord 'menoo' in het N.T.

Men zal, na wat ik zojuist gesteld heb, kunnen verstaan, dat ik m'n studie in tweeën onderverdeel: eerst wil ik een aantal gevallen bespreken, waarin de betekenis in de grond wel 'blijven' is, maar waar men, gezien de context waarin het bewuste werkwoord optreedt, een kleine nuancerings in de vertaling zou moeten aanbrengen. Daarna wil ik enkele plaatsen behandelen waar het begrip 'blijven' toch eigenlijk in 'menoo' niet aanwezig is, al is een min of meer verwijderd verband met dit begrip wel voelbaar.

A. 'Blijven' in verschillende nuancerings.

1. Een functionaris kan de post die hij bekleedt blijven bekleden. In zo'n geval spreken wij wel van 'aanblijven'. Zo vinden we 'menoo' gebruikt in Hebr. 7:3: Melchizedek blijft als priester aan voor altijd (vgl. ook vs. 24). Wij zien trouwens, dat ook de schrijver van deze brief 'menoo' afwisselt met de samenstelling 'paramenoo': dat laatste bezigt hij nl. in vs. 23.

Geldt het een koning, zoals in Openb. 17:10 („wanneer hij — d.i. de zevende koning — komt, moet hij korte tijd blijven”), dan plegen wij te zeggen: aan de macht blijven.

Dezelfde nuance vertoont het bewuste werkwoord in Joh. 12:34, waar het over den beloofden Priester-Koning gaat: „wij hebben uit de wet gehoord, dat de Christus tot in eeuwigheid blijft”.

2. Ieder bijbellezer zal wel begrijpen, dat in Joh. 21:22 („Jezus zeide tot hem (d.i. Petrus): Indien Ik wil, dat hij (d.i. Johannes) blijft,

totdat Ik kom, wat gaat het u aan?") Jezus wil zeggen: als Ik wil, dat Johannes in leven blijft. Slechts even anders gebruikt Paulus het woord in 1 Cor. 15:6, alleen heeft men juist door die kleine verschuiving in betekenis daar nu wel de noodzaak gevoeld om een andere weergave dan 'blijven' te kiezen: „Vervolgens is Hij (d.i. Christus) verschenen aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk, van wie het merendeel thans **nog in leven is**”.

Geldt zulk blijven niet een levend wezen dat kan sterven, maar een ding dat kan verdwijnen of worden weggevaagd, dan zeggen wij 'blijven bestaan' of 'nog bestaan', al naar gelang we met de eerste of de tweede der pas genoemde nuances te maken hebben. Van de eerste vinden we een voorbeeld in Matth. 11:23: „indien in Sodom die krachten waren geschied, die in U geschied zijn, het zou zijn blijven bestaan tot de dag van heden”. Van de tweede geeft ons een voorbeeld te zien een tekst die doorgaans verkeerd wordt begrepen, nl. 1 Cor. 13:13 „En nu blijft geloof, hoop en liefde, deze drie: doch de meeste van deze is de liefde” (Stat.-vert.). Bij mijn weten heb ik dit vers nooit anders horen voorlezen dan zo: 'nu' toonloos, 'blijft' met klemtoon. Toch is dat niet juist. In de grondtekst staat hier een sterk geaccentueerd 'nu'. (Volkomen fout is dan ook de N.B.G.-vert. „Zo blijven dan...”) Dat viel trouwens in dit verband ook te verwachten: Paulus stelt de bedeling van nu tegenover die van straks. Hij heeft eerst gezegd:

„Nu zien wij nog door een spiegel in raadselen, doch **straks** van aangezicht tot aangezicht.

Nu ken ik onvolkomen, maar **dan** zal ik ten volle kennen...” (v. 12).

Daarbij aansluitend laat hij nu volgen: en nú **bestaan** nog geloof, hoop en liefde, doch straks alleen maar meer de liefde. Weliswaar drukt hij de tweede helft van deze uitspraak in een wat onverwachte vorm uit („maar de meeste van deze is de liefde”), doch de bedoeling is duidelijk: de liefde is de belangrijkste van de drie, omdat die niet verdwijnt (vgl. het begin van v. 8!), wat met de andere twee wel zal gebeuren.¹⁾

Een heel lichte nuancerings treedt bij dit gebruik nog weer op, wanneer er sprake is van een catastrofaal gebeuren, dat het bewuste ding dreigt weg te vagen, b.v. in 1 Cor. 3:13 het vuur van de oordeelsdag en in Hebr. 12:26 de aard- en hemelbeving. Als zo'n 'ding' in zo'n schier alles verwoestend geweld 'blijft', dan spreken wij wel van 'gespaard blijven'. (Geldt het mensen, dan zeggen wij: 'het overleven' of 'er doorkomen'.) In die zin moeten we 'blijven' opvatten in 1 Cor. 3:14²⁾ en Hebr. 12:27.

3. Een heel opmerkelijk gebruik van het woord 'menoo' treffen we aan in Hand. 5:4, waar letterlijk staat: „blijvend bleef het niet voor u, en verkocht was het niet in uw macht”. Daar staat 'blijven' tegenover 'verkocht worden', d.i. om zo te zeggen 'weggaan uit iemands eigendom'. Hier wil 'menoo' dus zeggen: bij iemand in eigendom blijven. Mogelijk hebben we hier te maken met een uit-

drukking uit het zakenleven.³⁾ Wij zouden bij de vertaling desgewenst gebruik kunnen maken van een omzetting, waarbij het onderwerp lijdend voorwerp wordt, en dan het werkwoord 'houden' bezigen: „als gij uw stuk land (in eigendom) houdt, houdt ge het dan niet ten bate van uzelf?”.

Als ik me niet vergis, ligt in die sfeer het woord ook op een plaats als Joh. 9:41: de schuld der Farizeeën wordt niet weggedaan uit de boeken; zij houden die.⁴⁾

In al de besproken plaatsen — behalve wellicht in 1 Cor. 13:13 — leiden de gangbare vertalingen niet tot ernstig wanbegrip. Wat we hier bepleitten was alleen: het aanbrengen van wat meer 'kleur’.

Anders staat het met (althans een belangrijk deel van) de plaatsen die ik onder B denk te bespreken. Doch daaraan hopen we de volgende week te beginnen.

¹⁾ Ik ben dus bevestigd in de mening die ik aarzelend voordroeg in mijn *De grondlegging der wereld*, Enschedé 1958, blz. 143. Wat mij toen nog deed aarzelen was juist de omstandigheid, dat hier 'menoo' is gebruikt. Ik was toen nl. nog niet begonnen zelfs aan de onderhavige studie.

²⁾ De weergave van het N.B.G. ('stand houdt') is natuurlijk ook goed.

³⁾ Enigszins vergelijkbaar zijn misschien enkele plaatsen bij F. Preisigke, *Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden* II 1, Berlin 1925, s.v. 2. Zij spreken nl. van het onderiemand berusting van bepaalde zaken. Toch neig ik ertoe deze onder te brengen bij een in de volgende artikelen nog te bespreken betekenis van 'menoo’.

⁴⁾ In 2 Cor. 9:9 „Hij heeft uitgedeeld, aan de armen gegeven, zijn gerechtigheid blijft in eeuwigheid” hebben we te maken met een citaat uit Ps. 112:9; en ik ken het hebreeuwse taaleigen niet voldoende om te kunnen uitmaken, of daar bedoeld is wat ik geneigd ben in deze tekst te lezen. Het wil me nl. voorkomen, dat hier gezegd wordt: de liefdadigheid (zie voor deze betekenis van 'gerechtigheid' b.v. Matth. 6:1) die de rechtvaardige betoond heeft, blijft als een tegoed op zijn rekening staan, dat hij hiernamaals kan 'opnemen', vgl. de geschiedenis van den onrechtvaardigen rentmeester, Luc. 16:9.

De kinderen zingen

*De kinderen zingen van Jezus
al wiegende op moeders schoot.
zij zingen van 't geboren kindje
en daarna van Zijn droeve dood.*

*Ze zingen van Zijn grote liefde
en dat Hij ook voor kleinen stierf
en voor de zondaars door Zijn offer
een hemels paradijs verwierf.*

*Waar eenmaal ook de grote mensen
als blijde kind'ren zullen zijn,
waar zijn vervuld de liefste wensen,
voorbij is ook de kleinste pijn.*

*Hun stemmen klinken lang niet zuiver
zomin hun harten zuiver zijn
maar moeder leert ze ook te zingen:
Heer Jezus, maak ons hartje rein.*

*Hoe goed is het er naar te luist'ren
als 't simpel kinderliedje klinkt.
hoe goed vooral is het te horen
dat er een kind van Jezus zingt.*

Jac. Lelsz

Uit: *Apocalypse*.

D. Holwerda - Zuidhorn

Kerkelijk slagwerk

Nee, dit gaat nu eens niet over de slagen, die in de kerk kunnen worden uitgedeeld. Dit wordt een vreedzame zaak, die uw kinderen veilig onder ogen kunnen krijgen. En laten ze dat maar doen ook.

Toen we ons bezig hielden met de vraag „wat doet de jeugd in de kerk?” kwam de idee al naar voren: onze jeugd kan fijn meedoen in de kerkmuziek. Daar zouden we nog op terugkomen. Vandaag dus over het slagwerk — het beatwork, in modern nederlands gezegd — waarmee enkele muzikale jongelui zich zeer verdienstelijk kunnen maken.

Wanneer u vaststelt, dat ritme eigenlijk de grondslag van alle muziek is, bent u zeker niet ver van de waarheid. Ene von Bülow beweerde zelfs: im Anfange war der Rhythmus! Het ritme, dat is eigenlijk de regelmaat der accenten, die op gelijke tijdsafstanden elkaar opvolgen, vormen het stramien waarop de lijnen van de melodie worden geborduurd. Is dat beeld helder? Houd dat dan even vast. Wanneer de melodische lijnen geborduurd zijn op dat ritmische stramien, worden desgewenst de vlakken gevuld met harmonieën: kleurige accoorden, sombere accoorden, frisse accoorden, schreeuwende accoorden, contrasterende accoorden. De drie componenten, ritme, melodie en harmonie samen, vormen een kunstwerk.

Die accoorden zijn niet absoluut nodig. Een melodie kan, ritmisch ondersteund, al zeer goed voldoen. Denk aan de doedelzak-groep, die vrijwel geen accoorden — alleen een scherpe melodie met een felle ritmische begeleiding kent. Maar accoorden zijn in het moderne muziekbegrip haast onvermijdelijk, ook wanneer u tweestemmigheid of driestemmigheid zoekt: elk accoord is de optelsom der gelijktijdig klinkende stemmen. Zelfs een handtrommel of triangel behoort met de hoofdtonen van de melodie samen te klinken. Zo moet iedere muzikant rekening houden met de anderen, elke stem aansluiten op de andere, iedere slagwerker zich richten naar de anderen. Precies zoals elk kerklid met de anderen rekening houdt, zei Paulus in 1 Cor. 12.

Onze psalmzang nu is evenals alle andere muziek op het ritme gegrondvest. Dat zou u zo niet zeggen. Er zijn organisten, die elke regel te vroeg inzetten: die letterlijk hun gemeente de volgende regel binnentrappen. Er zijn zangers, die altijd te laat beginnen, omdat ze niet opgelet hebben bij de aankondiging. Er zijn organisten, die langzaam beginnen totdat alle laatkomers binnen zijn, en die dan overschakelen in zijn „twee”. Er zijn zangers, die zo weinig op anderen letten, dat ze de schoonheid van de samenhang ernstig bedreigen. Nee, dat de psalmen werkelijk ritmisch zijn is geen algemeen aanvaarde zaak!

Maar intussen zijn onze psalmwijzen ritmisch gecomponeerd, ritmisch genoteerd en klinken ritmisch op zijn schoonst. Dat wel. En we weten dat met grote zekerheid. Niet alleen omdat het in de muziek gebruikelijk is, om de zaak uit te voeren zoals dat genoteerd staat; evenals u van een voorlezer verwacht dat hij leest wat er staat. Maar bovendien heeft ene Pierre Vallete het in een voorwoord voor zijn psalmboekje van 1557 overduidelijk en onloochenbaar beschreven!

Wie was die Pierre Vallete? Hij was een van de zangmeesters (cantóres zei men) van de Pieterskerk van Genève. Aan deze kerk, waaraan ds Joh. Calvijn predikant was, zijn tijdens de geboorte van de kerkelijke psalmzang (dus tussen 1542 en 1562) niet minder dan vier voorzangers verbonden geweest, die luisterden naar de naam van Pierre; elke

zangmeester mocht zich dus Maistre Pierre noemen. Het is dan ook voor tenminste 25% zeker dat de man, die in 1557 muziekonderrecht gaf aan de leken-kerkzangers, dezelfde beroemde Maistre Pierre is geweest, die een goed deel van de psalmwijzen heeft gecomponeerd. En indien niet — dan heeft hij zijn collega-componist zeer van nabij gekend en met hem overleg gepleegd. Het was dus Pierre Vallete, die zijn beroemde psalmboekje van 1557 met het voorwoord heeft nagelaten; het boekje ligt in de Koninklijke Bibliotheek te den Haag.

En in dat boekje vertelt hij, dat de psalmen twee notenwaarden kennen: de lange en de korte noot; in zijn tijd de vierkante noot en de vierkante staartnoot; in onze tijd de open en de gesloten noot. En nu komt het. De lange noot duurt „een daling en een heffing van de hand”, zegt hij. De korte noot duurt alleen een daling of alleen een heffing van de hand. Ergo: een lange noot duurt even lang als twee korte. De lange noot duurt namelijk „un mesure ou un tact”, dat is: een teleenheid of een maat. Hebt u dat?

Dan over de rusten. Die bestaan eveneens uit twee soorten: de hele rust en de halve rust. De hele rust duurt weer „een daling en een heffing van de hand”, zegt Vallete, en dus precies even lang als de lange noot. De korte rust, die veel minder voorkomt, duurt een daling van de hand, dus een halve teleenheid; bij de volgende heffing van de hand klinkt de volgende korte noot waarmee een regel soms inzet. (Als voorbeeld: zie de korte rust in psalm 1 voor de regels 2 en 5; zie de korte rust in de psalmen 8 en 9 voor de laatste regel; zie idem psalm 103 voor de 3e en 6e regel, enz.) Het merendeel van de psalmregels is echter van elkaar gescheiden door een hele rust; de halve rust is vrij zeldzaam.

Zo. En nu komen we toe aan de slagwerkers. Die moesten toch even inzicht hebben in het voorgaande? Aangezien het orgel (of wat daar voor doorgaat) zowel het ritme, de melodie als de harmonische begeleiding tegelijk moet leveren; en overmits onze orgels zelfs in de verte niet het vermogen van de oudnederlandse instrumenten bezitten, kunnen onze gemeenten een ritmische markering van de psalmzang wondergoed gebruiken. Juist het ritme: basis voor het gemeenschappelijk optrekken der gemeente, voorwaarde voor ordelijkheid en eerbied, stramien voor het kunstwerk van de samenhang, lijdt bij ons aan ernstige bloedarmoede.

Wanneer een organist het onordelijk anti-ritmisch gescharrel krachtadig wil ordenen — tot heil van de gemeente, tot behoud van haar zang — dan kan hij wel even in gestoten accoorden spelen; maar dit moet uitzondering blijven, wil hij de zangers niet mateloos irriteren. Maar een paar rustige, bescheiden slagwerkers, die genoeg ritmisch gevoel hebben, en hun dienende taak in nauw overleg met de organist wilen uitrichten, kunnen ongelooflijk goed werk doen. Laten we dat eens nader bezien.

Die slaginstrumenten behoeven niet kostbaar te zijn — al mag dat wel. Een handtrommel, een tamboerijn, voldoet al in een kleine kerkzaal. Denkt u vooral niet aan de grote trom met aangebouwd koperen bekken! Die is goed voor de dorpsfanfare — maar zou het lichtvoetig ritme van onze kerkzang doodslaan. Een kleine orkesttrommel met een „vliegenmepper” geeft, zacht geslagen, al een prettige aanduiding van de maat. Maar daar hoeft u niet bij te blijven. Het ritme kan op talloze wijzen worden aangeduid, in talloze patronen uitgevoerd. U kunt een batterij van

slagwerkers gebruiken, die steeds wisselende — bij de psalmtekst aangepaste — ritmische figuren leveren. Stel dat elke accentnoot een doffe tromslag krijgt — dan kan elke tweede noot twee zachte slagen op een hol houten blok krijgen. Het aantal variaties is onbeperkt. Bij de zang van kinderen behoort een andere ondersteuning dan bij de zang van mannen of van allen. Bepaalde lofzangen kunnen — bijvoorbeeld bij de afsluiting van elke regel, bij de tussenliggende rust en bij de inzet van elke nieuwe regel — een triangel hebben, die natuurlijk als een der hoofdtonen van de psalmmelodie moet klinken. Eenmaal liet ik bij de lofzang van Simeon (vers 2: „een licht, zo groot zo schoon”) gedurende het hele vers door een kind een kleine schellenkrans schudden, zodat boven de zang de lichtvonkjes uitspatten! Weet u wel, dat al eeuwen geleden voor de kerstdiensten een „cymbelster” aan een orgel werd gebouwd? Een draaiende ster, die een klokje laat klinken. Vandaag komen ze weer voor. En als u een grote kerk tot uw beschikking hebt, komt u in aanmerking voor een stel kleine pauken — die grote muzikaliteit en techniek vragen.

—o—

Als we nu het voorgaande opsommen noemden we deze instrumenten: een handtrommel, een tamboerijn, een kleine orkesttrommel met diverse slagwerkstukken, enkele houten blokken, enkele triangels, een schellenkrans. Kunt u wat meer doen, dan komen enkele kleine pauken aan de beurt. En nog is het einde niet.

U moogt van mij ook aan de strijkbas denken, de bekende contrabas. Die kan zowel getokkeld als gestreken worden, en geeft niet alleen een ritmische basis, maar tevens een ondersteuning van de „bas, waar 't al op steunen moet”, zoals Revius zei. Maar deze vereist, evenals de kleinere cello, een behoorlijke studie.

Naarmate de muzikale kerkjeugd meer aardigheid en oefening krijgt, kunt u de ritmische mogelijkheden uitbreiden met zulk slagwerk, dat tevens melodische betekenis heeft. De strijkbas bracht ons al in die richting. Maar u kunt de pauzes tussen de regels op sierlijke wijze vullen door de tonen van een buisklokkenspel. Dat klokkenspel kan ook de melodie meespelen — had u daar al aan gedacht? Een klein spel, met buizen van minder dan 30 cm lengte, kost 50—100 gulden. Het klinkt zeer hoog (meest in het 2-gestreept octaaf) maar geeft een fantastische tinteling aan de samenhang. Een groter klokkenspel, in het een-gestreept octaaf, is natuurlijk wat duurder — maar ook bruikbaar. Zelf mocht ik eenmaal een proef nemen met een orkest-klokkenspel: hangende buizen van 90 tot 160 cm lengte, klinkende goeddeels in het een-gestreept octaaf, dat is op zangers-hoogte. Het geluid was als van een echte beiaard en vulde de samenhang met ongelooflijk schone klanken, terwijl tijdens de rusten de „klokken” vrolijk doorklingelden.

Er is nog een betere mogelijkheid: de buizen te vervangen door echte klokjes. Als u een reeks van 15 bronzen klokjes, hoofdzakelijk in het twee-gestreepte octaaf kiest, kunt u alle in de kerk gezongen tonen een octaaf hoger meespelen. Elke klok geeft, door zijn bijzondere samenstelling van boventonen, een compleet „accoord”. U kent die kleine klokkenspelen toch?: u vindt ze in de Kalverstraat te Amsterdam, in de Diezerstraat in Zwolle, op de Neude te Utrecht en aan de gevels van talloze winkels in Nederland. Behalve de melodie wordt ook het ritme van de samenhang voortreffelijk gesteund door de

(Vervolg op pag. 62 - 2e kolom)

VERKIEZEN EN VERKIEZING IN HET NIEUWE TESTAMENT

1. Door Christus

In Opbouw van 20 maart 1970 heb ik enkele teksten genoemd, waarin sprake is van verkiezen of kiezen door mensen. Het is niet nodig al deze plaatsen te bespreken. Alleen wil ik er op wijzen, dat als personen gekozen worden, dit altijd als doel heeft, dat zij een taak vervullen. Ze worden uitgekozen tot dienst. In Hand. 6 : 5 wordt verhaald, dat zeven mannen o.a. Stefanus, worden gekozen om „de tafels te bedienen”. Hun verkiezing houdt in, dat zij „voor deze taak” worden aangesteld. In Hand. 15 : 22 besluiten de apostelen en de oudsten met de gehele gemeente mannen uit hun midden te kiezen en met Paulus en Barnabas naar Antiochië te zenden, namelijk Judas en Silas. Dezen moeten het besluit van het apostel-convent overbrengen en mondeling toelichten. Het spreekt vanzelf, dat het een groot verschil maakt of iemand door mensen of door God wordt uitgekozen. Maar er is ook overeenstemming. Wie gekozen wordt krijgt een taak. Als ik me niet vergis werd dit bij het spreken en denken over Gods verkiezing vaak vergeten. Ik heb nogal eens mensen ontmoet, die dachten, als ze maar wisten verkoren te zijn, wel op hun lauweren te kunnen rusten. Dat dit totaal verkeerd gedacht is, zal ieder wel toestemmen, die de bijbelse taal over verkiezing verstaat.

In dit artikel wil ik er de aandacht op vestigen, dat het in de Schrift dikwijls Christus is die verkiest. Vooral in de Evangeliën en Handelingen. Het is merkwaardig dat sommige woorden uit de Schrift in de kerktaal vaak een veel beperktere betekenis krijgen, dan ze in de Bijbel hebben. Als men het woord verkiezing hoort, denkt men vrijwel altijd aan een eeuwig besluit van God. Wat in de Schrift in elk geval zelden gebeurt. En als men denkt aan een daad, dan wordt dit verstaan als een daad Gods. Daarom kan het z'n nut hebben er de aandacht op te vestigen, dat er meermalen sprake is van verkiezing door Jezus Christus.

Van deze en gene hoorde ik de opmerking, dat ik totnogtoe het eigenlijke punt, waar het bij de verkiezing om draaide, niet had behandeld. Een enkele beweerde, dat ik er om heen draaide. Wat geenszins het geval is. Dat totnogtoe niet aan de orde kwam, wat men onder dé verkiezing verstaat kan ik niet helpen. Het is alleen maar een bewijs, dat de Schrift, met name het Oude Testament, het woord verkiezen of verkiezing anders gebruikt dan men gewend is geworden. Het zou wel eens zo kunnen zijn, dat velen het schriftuurlijke spreken ontwend zijn en zich daaraan weer moeten gewennen. Want het zijn toch altijd nog de Schriften, die ons wijs kunnen maken tot zaligheid. En niet de gewoonte.

Maar nu dan de verkiezing door Christus in de Evangeliën en Handelingen. Dr. H. Venema heeft, in de eerder door mij genoemde dissertatie, de teksten verzameld, waarin Christus voorkomt als de verkiezende. Wat geleerder gezegd: waarin Hij subject of onderwerp van de zin is.

Ik noem dan eerst Luk. 6 : 13: „En toen het dag geworden was riep Hij zijn discipelen tot zich en koos er twaalf uit, die Hij ook apostelen noemde”.

Dit deed de Here Christus na ernstig overleg. De voorafgaande nacht had Hij in gebed doorgebracht. Het ligt voor de hand, dat de Heiland met zijn Vader gesproken heeft over de keuze der apostelen. Meer kunnen wij van dat gebed niet zeggen, omdat Lukas er niet meer van vermeldt.

Hij koos de apostelen uit een brede kring van leerlingen. Waarom Hij juist deze twaalf koos wordt ons niet geopenbaard. Als wij hadden moeten kiezen, zouden wij waarschijnlijk anderen uitgezocht hebben. Mogelijk zouden wij gezocht hebben naar een bekeerde rabbi en naar een discipel, die behoorde tot de leidlieden der Joden, en een Priester. Naar menselijk oordeel waren de gekozenen nu niet bij uitstek geschikt om het Evangelie aan alle volken te verkondigen. Wat moet zo'n tollenaar als Mattheüs of Levi nu onder de apostelen? En Simon de Zeloot, waarschijnlijk een voormalige verzetsman? En Simon Petrus, die in staat bleek zijn Meester te verloochenen? En de ongelovige Thomas? Wat van Petrus en Johannes gezegd wordt in Hand. 4 : 13 zal wel van alle twaalf waar zijn: „ongeterde en eenvoudige mensen uit het volk”. En dan was er ook nog een verrader onder!

Wat Christus bewoog om dit twaalfstal te kiezen is ons niet duidelijk. Wel duidelijk is, dat ze gekozen werden om dienst te doen. Om apostelen te zijn. Om later aan heel de wereld het Evangelie te verkondigen. Het was wel een heerlijke dienst, maar ze werden ook de „woestijn” in gezonden. Ze zouden onder vinden, dat een dienaar niet meer is dan zijn Heer. De meesten zullen wel geen natuurlijke dood gestorven zijn. Wellicht ligt hierin een aanwijzing, dat ook de verkiezing tot zaligheid niet alleen maar plezier is!

In Hand. 1 : 2 wordt gesproken van „de apostelen, die Hij had uitgekozen”. Wat ons niets nieuws leert na Luk. 6 : 13.

Er is meer te zeggen over Hand. 1 : 24: „En zij baden en zeiden: Wijs Gij, Here, kenner der harten, die ene aan, die Gij van deze twee hebt uitgekozen”.

Judas, de verrader, is van het apostelschap vervallen. Eén van de discipelen, die alles hebben meegemaakt, moet zijn plaats innemen. Twee worden voorgesteld: Jozef en Matthias. Men zal beide geschikt geacht hebben, maar men wist niet, wie van de twee apostel moest worden. Het lot moest beslissen.

En dan bidden ze tot de Here, kenner van aller harten. Dat Hij één van de twee aanwijst om apostel te worden.

De verklaarders zijn het niet eens over de vraag, wie met „de Here, kenner der harten” wordt bedoeld. God de Vader? Of Jezus Christus de Here? Ik kies voor de laatste opvatting. In vs 2 is gesproken van Jezus, die de apostelen had uitgekozen. Voorts lezen we in Luk. 6 : 13, Joh. 6 : 70, 13 : 18, 15 : 16 en 19 van de verkiezing der apostelen door Jezus, de Here. Nu één van de apostelen is uitgevallen ligt het m.i. voor de hand, dat de discipelen verwachten, dat Hij, die de twaalf heeft uitgekozen, nu ook in plaats van Judas het twaalfstal zal aanvullen. Dat Hij in dit gebed „kenner der harten” wordt genoemd spreekt hier niet tegen. Dat geldt toch ook van de verhoogde Christus? Dát Hij zo wordt genoemd toont dunkt mij aan, dat de discipelen verwachten, dat Christus die man zal aanwijzen, die door de gesteldheid van zijn hart, het meest geschikt is om apostel te zijn.

Bij de woorden „hebt uitgekozen” denken sommige verklaarders aan verkiezing van eeuwigheid. God zou in zijn raad de man reeds hebben aangewezen en nu bidden de gelovigen, dat Hij dit door het lot moge bekend maken. Zo schrijft prof. Grosheide in z'n Korte Verklaring: „Men smeekt de Here om de beslissing. Men onderstelt, zo is de overtuiging, dat de Here de man reeds in Zijn raad heeft aangewezen en bereid is te openbaren, wie Hij uitverkoren heeft”. In z'n gro-

te Commentaar zegt hij het zo: „Nu het echter gaat om een voorzienigheidsbeslissing, wil men een uitvoeren van Gods Raad, denken liever aan God...” Hij spreekt wel niet van Gods eeuwig Raadsbesluit, maar dat zal wel de bedoeling zijn. De bekende voorstelling is immers: Wat God besloot in zijn eeuwig Raad wordt uitgevoerd in de tijd.

Met dr. Venema ben ik het eens, dat hier niet te denken is aan „een van eeuwigheid genomen en vaststaande beslissing. We zouden wel kunnen vertalen: Wijs Gij, Here... aan, wie van deze twee Gij verkiest.” Dat hier staat „uitgekozen hebt” hoeft zeker niet wijzen naar een eeuwig besluit. De bidders bedoelen dit: „Maak ons door het lot bekend, wie gij uit die twee gekozen hebt of kiest”. Op dat ogenblik namelijk, dat zij dit aan Hem voorleggen.

Zo zeggen wij het toch ook. Stelt u voor, dat bijv. een groep arbeiders twee mannen aan de directie voorstellen, waaruit deze één moet aanwijzen als lid van een zekere raad. Dan schrijven ze een brief naar de directie: „Wil uit dit tweetal één kiezen en ons berichten, wie u gekozen hebt”. Dat kiezen gaat namelijk vooraf aan het bericht. Zo gaat ook het kiezen door de Here vooraf aan de bekendmaking door het lot. Het is dus heel gewoon dat hier staat: „gekozen hebt”. De keuze is eerder dan de bekendmaking door het lot. Vandaar die verleden tijd. Maar als men eenmaal gewend is bij verkiezing te denken aan Gods eeuwig raad en een eeuwig besluit, dan smokkelt men als vanzelf deze gedachte ook in deze tekst.

Als iemand zou zeggen, dat toch mogelijk ook wel te denken is aan een eeuwig besluit dan ontken ik dat. Daartegen zegt dr. Venema op blz. 16 van zijn proefschrift terecht: „...dan is, dunkt me moeilijk te verklaren, hoe de gemeente de moed heeft gehad de Here een tal voor te leggen. Wist zij dan zeker, dat in elk geval één van beiden door God in zijn raad was aangewezen?”. Hier is stellig sprake van verkiezing door Christus als een daad van Hem in de tijd.

Een groot „probleem” is voor velen de verkiezing van Judas tot apostel. Met het oog op hem zegt Jezus in Joh. 6 : 70: „Heb Ik niet u twaalf uitgekozen? En een van u is een duivel”. Hier zijn vragen te stellen, die m.i. niemand kan beantwoorden. Men heeft gevraagd: Heeft Jezus zich vergist, toen hij ook Judas als apostel koos? Heeft Hij hem gekozen, hoewel Hij wist, dat hij Hem zou verraden? Waarom heeft hij het dan gedaan? Was dat de wil des Vaders? Het is voor mij de vraag of wij deze vragen stellen moeten. Ik ben het wel eens met een verklaarder die schrijft: „We moesten ook hier niet meer weten willen dan ons het bijbelse woord zelf zegt.” Een feit is in elk geval, dat een apostel, door de Here Christus als zodanig uitgekozen, een verrader kon worden, zodat hij hier een duivel wordt genoemd. Een tegenstander van de ergste soort. Een „kind des duivels” zoals de Kantt. aantekenen.

Een andere „moeilijke” tekst is Joh. 13 : 18: „Ik spreek niet van u allen; ik weet, wie Ik heb uitgekozen; maar het schriftwoord moet vervuld worden: Hij, die mijn brood eet, heeft zijn hiel tegen Mij opgeheven”.

Als de Here Jezus zegt: „Ik spreek niet van u allen”, dan kan dit m.i. niet betekenen, dat Hij niet alle twaalf heeft uitgekozen. Dát zou in strijd zijn met veel teksten, waar dit uitdrukkelijk staat. De Here Jezus zegt, dat niet allen Hem zullen volgen in „liefde, nederigheid en onderlinge gediensdigheid”. Zie Kantt. Judas zou dat niet doen. Dat is niet zo vreemd als het lijkt. De Heiland leefde bij de Schrift. Daartoe behoort ook Psalm 41 : 10: „Zelfs mijn vriend, op wie ik vertrouwd, die mijn brood at, heeft zijn hiel tegen mij opgeheven”. In het verraad van Judas ziet de Here Jezus dit woord vervuld. In Ps. 41 : 10 spreekt de psalmist zijn pijnlijke ervaring uit. Dát overkomt vaak de rechtvaardigen. Dát overkwam ook de Rechtvaardige, Jezus Christus. Het probleem hoe Judas, door de Here als apostel verkoren, tot zulk verraad kon komen, zal wel onoplosbaar zijn. Daarbij moeten we het maar laten.

H. J. Jager - Kampen

Graham Greene

III

Met **Brighton rock** (vert. oog om oog) staan we bij een punt in het werk van Greene, van waar zijn geloof, nader zijn katholiek geloof, duidelijker dan tevoren in zijn boeken gaat meespreken. In **Brighton rock** dringt God zich op niet te weerstaan wijze binnen, zegt hij zelf. En zijn vriend Ronald Matthews, die publiceerde „Conversations with Greene” (in 1956 vert. uitgekomen als Uren met Greene), waaraan we voor dit art. veel ontleend hebben, zegt dat Greene tevoren een schrijver was, die katholiek was, wat maar weinigen wisten, maar dat sinds **Brighton rock** ieder weet, dat Greene een katholiek schrijver is. Ds. S. J. Popma heeft in een boeiende studie het rooms-katholicisme in de boeken van Greene geanalyseerd (Graham Greene en het rooms-katholicisme, uitg. W. de Zwijgerstichting, 1959). Daarvoor gebruikte hij Greene's 3 meest indrukwekkende romans: **Brighton rock**, **The Power and the Glory** (vert. Het geschonden geweten) en **The heart of the matter** (vert. De kern van de zaak) met als hoofdpersonen resp. Pinkie, de whisky-priester en Scobie. Dr. J. Wytzes wijdde aan deze romans een korte studie in het tijdschrift „Benzinning”, (7e jaargang no. 2, febr. 1952).

Brighton rock is een afschuwelijke geschiedenis, waarin het verderf tot het uiterste gaat, en waar toch aan de rand, — of over de rand? —, van het leven heen de mogelijkheid van Gods genade open blijft. Men heeft Greene wel van extremisme beschuldigd. Toen hem eens gevraagd werd of het niet wat minder kon, dan met zulke miserabele, zo diep in het kwaad verstrikte en tot het uiterste gaande figuren als Pinkie, Scobie en de whisky-priester, antwoordde Greene: „Zo alleen straalt Gods barmhartigheid over mensen, die van ons standpunt beschouwd volkomen verloren en door iedereen verlaten zijn.”

Het is het extremisme van Jezus, die uitgeroemd een moordenaar-aan-de-galg het paradijs ontsluit.

Pinkie, bendeleider van 17 jaar, die al meer dan één moord op zijn geweten heeft, die met Rose trouwt, om haar getuigenis tegen hem uit te schakelen, en haar met hem mee tot zelfmoord wil brengen, huilt als hij opgejaagd wordt door de politie, en „hij probeerde zelfs te bidden. Je kan gered worden tussen de stijfbeugel en de grond, maar je kan niet gered worden als je geen berouw hebt en hij had geen tijd, terwijl hij de heuvel afstompede, om de minste spijt te voelen.”

In Pinkies diep verdorven hart komt ineens toch „een vaag heimwee naar de kleine, donkere biechtstoel, de stem van de priester.” Met al zijn verdorvenheid heeft Pinkie toch nog weet van God en kennis van zijn verlorenheid. Dat kan bepaald niet gezegd worden van zijn tegenspeelster, Ida, die voor recht en orde opkomt, omdat ze het plezierige leven van eten en drinken, vrolijk zijn en liefdebedrijven bedreigd voelt door de mislukkingen, die samenpakken in de onderwereld. Deze Ida weet niets af van God, van Zijn gebod en genade. Hier loopt de scheidslijn door Greene's boeken: tussen de fatsoenlijken en geslaagden enerzijds en de mislukkelingen anderzijds. De laatsten worden door de eersten opgejaagd, in naam van orde en recht. We moeten ons geen illusie maken over wat er leeft achter de façade van het uiterlijk fatsoen en opkomen voor de orde, — maar Greene begaat niet de fout om de anderen te idealiseren: hij beeldt ze uit in extreme haat en wreedheid. Maar in deze wereld van de misdaad komt men eerder in de greep van Gods genade, dan in de fatsoenswereld. We vinden bij Greene scherpe kritiek op onze westerse beschaving. Op zijn wijze werkt hij in zijn boeken de evangelische tekst uit: de rechtvaardigen hebben geen bekering van node, maar de zondaren.

Verhelderend is een dialoog tussen Ida en Rose: Ida merkt op: „Ik ben als ieder ander. Ik wil gerechtigheid”, — alsof ze een pond thee bestelde. Maar Rose zegt: „Er zijn dingen, die u niet kent”. Ze peinsde somber bij het bed, terwijl de vrouw voorttwistte; een God huilde in een tuin en schreeuwde het uit aan een Kruis”.

Als Pinkie en Rose naar de ontkenning voortgejaagd worden, — is het of Gods genade hen opjaagt. Hunted men, ja, maar door Gods genade achter alles. Pinkies laatste rit wordt als volgt beschreven: „De wagen slingerde op de hoofdweg terug; hij draaide de motorkop naar Brighton. Een enorme emotie beukte op hem neer; het was of iets probeerde binnen te komen. Dona nobis pacem (geef ons vrede); hij weerstond het met alle kracht... hij kreeg een grote vernietigingszin — de bekentenis, de boetedoening en het sacrament — een vreselijke verwarring maakte zich van hem meester en hij reed blind tegen de regen in”.

Op het kritieke moment, als Pinkie Rose de revolver geeft om eerst hem en dan zichzelf te doden, gooit zij het wapen in zee en nu kan Pinkie zich niet meer verdedigen tegen zijn vervolgers en hij wordt de dood ingejaagd.

Rose krijgt berouw. Ze gaat biechten, ze had met hem mee moeten gaan de dood in. Ze wil in de staat der verdoemenis bij hem zijn, voor hem pleiten. En wat moet ze nu voor Pinkie hopen? De oude priester troost haar: tussen de stijfbeugels en de grond kan zoveel gebeuren. Pinkie heeft slechts de eerste regel van een engels vers gezegd, maar ieder weet hoe de 2e regel luidt: „Between the stirrup and the ground, He mercy asked and mercy found”. Tussen de stijfbeugel en de grond vroeg hij genade en vond hij genade.

En als er uit haar korte verbintenis met Pinkie voor Rose nog een kind zou komen? „Maak een heilige van hem om voor zijn vader te bidden”, zegt de priester. En het was Rose alsof heel in de verte een visioen haar gegeven was van het leven, dat verder ging...

Greene heeft zelf eens gezegd, dat in zijn boeken de wanhoop niet het laatste woord heeft, omdat dat in een christelijk boek uitgesloten is. Hoogstens mag het uitlopen op een vraagteken, maar ook het vraagteken sluit niet uit van de hoop. (zie Matthews, vert. p. 187). Dat is de betekenis van het „between the stirrup and the ground”. Ja, Greene gaat nog verder en speelt met de gedachte aan bekering na de dood. Met beroep op een r.k. theoloog zegt hij in een gesprek met Matthews (a.w. p. 287): „Na de dood is er een spanne tijds van ongeveer een uur, dat het lichaam nog niet aan gewicht verliest. Men vraagt zich af of het niet mogelijk is, ja gerechtvaardigd te denken, dat in die tijdspanne de ziel niet van het lichaam gescheiden is en dat haar die tijd gegund wordt om de volle betekenis van haar opstand tegen God in te zien. En is het dan denkbaar, dat een ziel, zo helder tegenover de uitslag geplaatst, in haar opstand zou volharden?”

Op veel aannemelijker wijze laat Greene de genade triumpfen na de dood van zijn hoofdpersonen in het verder leven der anderen. Rose, die een bemoedigend visioen krijgt om verder te leven. Het roomse jongetje in het slot van **Power and Glory** (vert. Het geschonden geweten), op wie het leven en de dood van de whisky-priester zo'n indruk maken, dat hij op een avond de opvolger van de priester als eerste onderdak verleent. De mislukten blijken telkens aan het slot toch niet vergeefs geleefd te hebben en gestorven te zijn.

Wel erg typisch rooms en daardoor ongehoorzaam heeft Greene dit motief uitgewerkt in het slot van **The end of the affair** (vert. Het einde van het spel), als hij van Sa-

IV

Mislukkingen fascineren Greene altijd. Daaruit ontstond zijn wellicht meest aangrijpende boek **The power and the glory** (vert. Het mislukte geweten). Het verhaal speelt in Mexico. Greene bezocht dit land, toen er een vervolging tegen de r.k. kerk was losgebroken van de zijde van een communistische dictator. Kerken waren gesloten en de priesters op straffe des doods verboden hun bediening te verrichten, noch openlijk, noch heimelijk. Greene schreef een reisverslag **The lawless roads**, dat eigenlijk de voorstudie werd voor zijn latere roman. De figuur van de whisky-priester komt in dat reisverhaal al voor, Greene had van hem horen vertellen en maakt hem tot de hoofdfiguur van zijn boek. Het gaat hier over de laatst overgebleven priester. De anderen zijn gevlucht, maar hij wil op zijn post blijven. Tien jaren lang wordt hij gejaagd, zwerft hij door bossen en moerassen. Het wonderlijke van dit boek is dat Greene geen enkele poging doet de figuur van deze priester te idealiseren, en dat hij van zijn verhaal ook geen zwart-wit tekening maakt: de blanke priester tegenover de donkere gestalte van de communistische officier, die hem najaagt en tenslotte te pakken krijgt. De laatste wordt juist getekend als een integere figuur, terwijl de priester er niet zo best afkomt: hij is een zwakkeling, een lafaard, een dronkaard, die bij een meisje een kind verwekt, in elk opzicht zijn bediening onwaardig. Zelfs is zijn standhouden als de andere priesters allen vluchten ligt geen werkelijke waarde, zijn diepste drijfveer was zijn trots, niet zijn liefde tot God. Hij vond zichzelf een prachtkerel, dat hij niet gevlucht was; dacht toen zijn leven zelf wel te kunnen regelen, hield op met vasten en met de dagelijkse mis, verwaarloosde zijn gebeden en zoekt in zijn eenzaamheid gemeenschap met een vrouw. Hij zwerft als een naamloze door de bossen, heet alleen de whisky-priester. Daar ligt heel zijn mislukking in uitgedrukt. Tenslotte offert hij zijn veiligheid op om een gangster bij te staan met het sacrament der stervenden. Typerend voor Greene, dat ook deze mede-katholiek een gangster is. De priester wordt nu gegrepen en het einde is de kogel. Zijn laatste uur is vervuld van wanhoop. Hij heeft geen absolutie kunnen ontvangen en nu staat zijn leven voor hem als een totale mislukking. Hij moet nu God met lege handen tegen treden, zonder iets gepresteerd te hebben. „Op dat ogenblik had hij het gevoel dat hij eigenlijk heel gemakkelijk een heilige had kunnen zijn. Daar was feitelijk niet veel meer voor nodig dan wat zelfbeheersing en wat moed... Hij wist nu, dat er ten langenste maar één ding was, waar het op aan kwam: een heilige te zijn”.

In feite wordt de whisky-priester ons getekend als de mislukte heilige, evenals Scobie in **The heart of the matter** (vert. De kern van de zaak). Van Léon Bloy, r.k. publicist uit de vorige eeuw, die Greene's denken bevrucht heeft, is de uitspraak: „Er is maar één tragedie, n.l. geen heilige te zijn”. In **The end of the affair** (vert. Het einde van het spel) worden deze woorden aan Bendrix in de mond gelegd.

Greene is er in geen enkel opzicht op uit zijn hoofdfiguur te rechtvaardigen, ook de whisky-priester niet. Hij spaart hem niet, maar hij tekent hem wel met een diep en breed begrip. Het rechtvaardigen laat Greene aan Gods genade over. Herhaaldelijk komen we bij hem de uitspraak tegen, dat ons het

C. P. Plooy - Heemstede

oordeel niet toekomt, en dat wij van Gods genade eigenlijk niets weten. Maar achter zulke uitspraken proeft men de overtuiging, dat God meer weet en dieper ziet dan wij, en dat voor Zijn ogen open ligt de voor ons verborgen heiligheid in het leven van die in ons oog mislukkingen zijn. De onwaardigen, de zondaren... en toch ergens een heiligheid als een „parel in de modder” (Popma), mislukte heiligen... en toch... wie weet... wij weten nooit, God weet.

De lege handen waarmee de priester voor God verschijnen moet en waar hij het zo moeilijk heeft... ze staan op de grens van de belijdenis der reformatie: rechtvaardiging uit louter genade, zonder enige verdienste onzerzijds, om het zoenoffer van Christus alleen. Maar de whiskypriester moet in wanhoop de dood in, zonder deze troost van de zekerheid des geloofs.

Greene's werk staat aan alle kanten bloot aan verkeerde beoordeling. Zij boeken laten zich makkelijk gebruiken voor iets heel anders, dan wat de auteur voor ogen stond. Zo heeft bv. de franse jezuïet Blanchet in zijn boekje over de priester in de moderne roman van de whiskypriester een held gemaakt, in oppositie tegen en negatie van heel de bestaande orde. Greene heeft gezegd, dat de pater zijn boek niet begrepen heeft. Maar evenzeer zouden we mistasten als we Greene's gedachten zouden identificeren met de ideeën en uitspraken van zijn hoofdfiguren. The power and the glory is als het ware opgebouwd tussen twee polen: enerzijds de leer van de r.k. kerk, dat de onwaardigheid van de bedienaren de wettigheid van de bediening in de kerk nooit kan aantasten, maar anderzijds de tragedie van het ontbreken van heiligheid bij de bedienaars. Zeggen wij ook niet vaak tegen onkerkelijken: je moet niet naar de mensen kijken? Is dat niet een door en door roomse stelling? Het instituut gaat altijd door... ook in het boek van Greene, want aan het slot verschijnt een nieuwe priester en dan kan alles doorgaan of... opnieuw beginnen. Neen, we moeten niet naar de mensen kijken, maar ook niet naar het instituut, doch naar Christus. De kerk is toch de gemeenschap van mensen, die naar Christus kijken en alles van Hem alleen verwachten, en daarin vormen ze de gemeenschap der heiligen, in Christus geheiligden. Dat is een heel ander soort heiligheid dan de roomse, we gaan dan veeleer met Kohlbrugge zeggen: „Ik ben niet heilig, maar mijn Heiland is heilig”, en juist de gestalte van de Heiland ontbreekt in de boeken van Greene.

(wordt vervolgd)

(Vervolg van pag. 59)

Kerkelijk slagwerk

aanslag; terwijl de boventonen een ongelooflijke uitbreiding van het klankenpalet van het orgel bieden.

De prijs van zulk een echt klein klokken-spel is nog geen duizend gulden, en ligt vermoedelijk lager dan een fors buizenspel voor orkest, altijd lager dan een harmonium. En elke muzikale knaap, die twee hamertjes kan vasthouden, kan de klokken bespelen.

—o—

Nog een opmerking. Hoe schoner het instrument, hoe zuiniger u het moet gebruiken. Het moet een verrassing blijven, wil het spelelement niet verloren gaan. Onze gemeentezang kan zo grauwig zijn als een veenplas op een herfststg. Maar wanneer in elke psalm steevast dezelfde versieringen worden aangebracht, gaat ook dat mateloos vervelen. U moet die extra's echt reserveren voor iets bijzonders; laten we zeggen voor zonenfeestdagen. En dan een slotzang!

Nu nóg een opmerking. Zulke samenwerking tussen organist en een batterij slagwerkers, eventueel met een bassist, vraagt goede voorbereiding, goede voorstudie. Elke instrumentalist moet thuis oefenen om zijn instrument volmaakt te beheersen. Elke groep moet een avond of een uurtje per week samen spelen: het liefst om het liturgisch program van de volgende zondag voor te bereiden. U moet niets aan het toeval overlaten; want de praktijk geeft u al genoeg tegenvallers en verrassingen. Zo weet de jeugd, wat ze te doen heeft: een fijne rol te spelen in het loffer der gemeente.

Zullen we de volgende keer ook eens over melodie-instrumenten praten? Ook die kunnen immers een welkome aanvulling geven op het orgel, de piano, het harmonium of het elektronenklavier. En ook deze bieden een functie voor jong muzikaal talent. En een verrijking van uw kerkmuziek: met name hulp bij de broodnodige uitbouw van ons repertoire van „bekende psalmen”.

BOEKAANKONDIGING

Rekenschap, uitgave van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Maassluis.

Zoals onze lezers nog wel bekend is uit het schrijven van ds. Janssen in dit blad heeft de kerkeraad van de Geref. Kerk van Wormerveer in april 1967, na de wegzending van de afgevaardigden van de Particuliere Synode van Noord-Holland uit de generale synode van Amersfoort, de uitspraak gedaan dat hij zich niet meer in die synode vertegenwoordigd achtte en dat al de door die synode genomen besluiten voor hem geen enkele rechtskracht zouden hebben.

In reactie op deze verklaring van de kerk van Wormerveer wekte prof. Kamphuis toen de „trouwe gelovigen” van deze kerk op met hun kerkeraad „geen stap” mee te gaan. Willen zij op de gereformeerde weg blijven, zo schreef hij „dan moeten zij achter kerkeraden vandaan, die hun gezag misbruiken als zou het een macht zijn om de gemeente Gods over te leveren aan de dwaasheid van het lichtzinnig avontuur. Wellicht zal men het hier geschrevene brandmerken als een oproep tot openbare scheurmaking. Wij blijven er rustig onder. Want het is niet anders dan het wijzen van de weg tot christelijke vrede.”

Tegen deze opwekking van prof. Kamphuis kwam met name de kerkeraad van Maassluis in verzet. Hij achtte dit geschrijf van de Kamper hoogleraar in het kerkrecht voluit een daad van „openbare scheurmaking”. De kerkeraad schreef over deze zaak eerst aan prof. Kamphuis zelf. Daarna, toen deze zijn „oproep” handhaafde, aan de Curatoren van de Theologische Hogeschool. En toen dezen het doen van prof. Kamphuis in bescherming namen en de bezwaren van de Maassluiser kerkeraad afwees wendde de laatste zich met een bezwaarschrift over deze zaak tot de synode van Hoogeveen, waarin hij prof. Kamphuis nogmaals van openbare scheurmaking en verloochening van de vrijmaking beschuldigde.

Ook de synode van Hoogeveen wees evenwel het bezwaar van de kerkeraad van Maassluis af. Zij sprak namelijk uit:

„1. dat de beschuldiging van de raad der gereformeerde kerk te Maassluis, als zou

TE BERDE

De N.C.R.V.-gids zou je alleen al lezen om de cursiefjes van Okke Jager. Een andere reden om die gids te lezen weet ik niet te bedenken. Want verder is alles net eender als in alle andere gidsen, behalve misschien de foto's van dominee's die er in staan. En wie hem daarom leest, moet zich bepaald eens laten onderzoeken. In het nummer van 18 april stond ook een stukje (van wie mag joost weten, want ondertekenen doet men verder niet) onder het hoofd „Verkuyl in Zuid Afrika”. Nu als ik zo iets lees, dan weet ik dat het gaat over de apartheid. En alles wat ik daarover lezen kan, lees ik graag. Want ik weet nog steeds niet wat ik daarvan precies moet denken. Ik ben er nooit geweest. Verkuyl wel. En men zegt dat je een ander gezicht krijgt op de „apartheid” als je wel eens in Afrika geweest bent.

Ik geloof dat eigenlijk wel. Er zijn zo veel zaken, waarvoor je maar gesteld hoeft te worden, om er een ander gezicht op te krijgen. Het lijkt me niet waarschijnlijk dat het de Gereformeerden in Afrika gelukt zal zijn Prof. Verkuyl tot een ander inzicht te brengen. Mensen die voorop lopen in protestbetogingen, krijg je niet zo snel tot een ander standpunt. Maar nu stond in de N.C.R.V.-gids dat Prof. Verkuyl op een Gereformeerde oecumenische synode eens uitgeroepen had „Bileam luisterde tenminste nog naar een ezel, luistert U dan toch naar een professor”. Als Freud en andere mensen van het vak van de psychologie en de psychiatrie gelijk hebben, dan verraadt een mens zich het meest in zinnetjes die hij in een emotionele sfeer uit. En op die synode was het een emotionele sfeer, zegt de N.C.R.V. Dat zal dus wel zo wezen. Maar dan is het wel een zin, die je aan het denken zet. Je moet wel verschrikkelijk overtuigd zijn van je gelijk, als je denkt dat het feit dat je professor bent, enige indruk zou maken. Ik voor mij luister liever naar een sprekende ezel dan naar een sprekende professor. Een sprekende professor is niets bijzonders.

Een zwijgende wel. Maar een sprekende ezel, dat is een wonder. Zoals een zwijgende professor een wonder is. Waarom zouden de Zuidafrikaners eerder luisteren naar een sprekende professor dan naar een sprekende ezel? Ik ben bang dat als Prof. Verkuyl naar Afrika gegaan is in de gedachte dat ze naar hem eerder zouden luisteren dan naar een ezel, hij vergeten is de beperktheid van de mens om naar dieren te luisteren en de afkeer van de mens om naar professoren te luisteren. Prof. Verkuyl zal best gelijk hebben in zijn afkeer van de „apartheid”. Ik kan tenminste nog steeds niet inzien waar in de H. Schrift het verboden wordt om samen met gekleurde mensen in één kerk te zitten. Het tegendeel kan ik makkelijker aantonen. Want de kerk wordt „vergaard uit alle streken en is door heel de wereld één” en dat betekent toch óók wel dat ik het niet erg mag vinden als er een neger naast me in de kerk zit of naast me woont. Maar dat moet je inderdaad meemaken om er zuiver over te oordelen. Wat dat betreft ben ik Prof. Verkuyl. Hij is er geweest. Ik niet. Maar hij is dommer dan een ezel als hij denkt dat je naar een hoogleraar eerder luistert, dan naar een ezel.

AMELINK

prof. J. Kamphuis zich schuldig hebben gemaakt aan de zonde van openbare scheurmaking, elke grond mist;

2. dat deputaten-curatoren de beschuldiging van de gereformeerde kerk te Maassluis genoegzaam hebben weerlegd;

3. dat de raad van de gereformeerde kerk te Maassluis derhalve van 's Herenwege geroepen is de beschuldiging van Openbare scheurmaking terug te nemen."

Door de kerkeraad van Maassluis is nu deze synode-uitspraak met de motivering ervan zorgvuldig getoetst en hij heeft de zojuist geciteerde synode-uitspraak integraal afgewezen. De raad verklaarde dat wat de synode had uitgesproken zijn bezwaren tegen het schrijven van prof. Kamphuis niet alleen niet had weggenomen maar die zelfs had verzward en dat hij daarom de tegen de Kamper hoogleraar ingebrachte beschuldiging niet terugnam maar ten volle handhaafde.

De kerkeraad heeft nu in het bovengenoemde geschrift een breedvoerig gedocumenteerde beoordeling van het tegen hem gericht synodale besluit gepubliceerd. Als bijlage voegde hij er aan toe alle over deze zaak met prof. Kamphuis en de curatoren gevoerde correspondentie.

Ter inleiding op deze publicatie schreef de kerkeraad het volgende:

"De Generale Synode Hoogeveen 1969-70 heeft ten antwoord op een bezwaarschrift onzerzijds inzake de „wegroeping” door prof. Kamphuis uitgesproken, dat de kerkeraad te Maassluis „van 's Heerenwege geroepen is de beschuldiging van openbare scheurmaking terug te nemen."

Wij menen dat deze uitspraak der synode, op zichzelf genomen, ongebruikelijk is. Het is zelfs bevreemdend dat van degenen die zich op reguliere wijze met een aanklacht in de kerkelijke weg hebben begeven, aan het eind van die weg een schuldbelijdenis wordt afgevergd. Een dergelijke eis mag na openbare laster passend worden geacht; niet na een ordelijk ingediend gravamen.

Daarbij is dan nog te wijzen op de omstandigheid, dat de synode haar uitspraak in publieke zitting heeft bekendgemaakt, waardoor deze in extenso in de pers kwam.

En dat, terwijl de kerkeraad te Maassluis zijn aanklacht tegen prof. Kamphuis niet had gepubliceerd; ook niet voor eigen gemeente.

Nu de synode publiek heeft uitgesproken, dat wij ons tot het terugnemen van onze beschuldiging „van 's Heerenwege geroepen” hebben te achten, mogen wij niet langer zwijgen.

In het navolgende geven wij dan ook publiek rekenschap van onze beslissing inzake de uitspraak der synode."

Voor wie weten wil wat er in de vrijgemaakte kerken ten aanzien van kerkrecht en kerkregering gaande is, tot welk niveau men ten opzichte daarvan gezonken is, is dit geschrift uitermate belangrijk. Wat de kerkeraad van Maassluis schrijft heeft bovendien de verdienste dat het zeer helder is.

Met klem bevelen wij de lezing van dit geschrift aan. Het wordt geïnteresseerden toegezonden na storting van f 2,— op giro 414091 ten name van Ir. Th. Bremer, Reigerstraat 10, Maassluis.

conclusie wel zijn, dat het vraagteken uit de titel wel kan vervallen.

Misschien had het dienstig kunnen zijn, als prof. Velema nog had aangewezen, hoe de huidige ontwikkeling in de r.k. theologie geen breuklijn vertoont met de nu al eeuwen oude r.k. theologie. Duidelijk komt dat o.a. uit op p. 27, waar hij de gedachte van prof. Groot weergeeft als volgt: „Er is een continuïteit tussen het algemene en het bijzondere, tussen de heiden, die ja zegt tegen zijn bestemming, welke hij zonder kennis van Christus bezit, en de gelovige, die op het evangelie ja zegt. De continuïteit ligt in de algemene menselijke goedheid, al moet deze ook gezuiverd worden”.

Wordt hier niet teveel overhoop gehaald in een brochure van 39 pagina's?

Wie er meer van weet leest niet veel nieuws en wie er niet veel van af weet was wellicht meer gediend met een boekje, dat meer indringend op één punt ingaat en ook wat meer „profetisch” is dan dit refererend geschrift. Maar voorts: ter lezing aanbevelen.

C. P. Plooy

—o—

„De feitelijke toedracht” van ds. G. Janssen. 4e druk. Uitg. De Vuurbaak, postbus 6015, Groningen. f 14,90 (voor leden f 11,90).

Dit boek geeft een uitvoerig en volledig overzicht van het gebeurde voor en bij en om de Vrijmaking. Daar de laatste druk al geruime tijd was uitverkocht voorziet deze 4e druk in een behoefte. Het is bijgewerkt tot en met de synode van Utrecht, 1959-60. De Vuurbaak gaf het een nieuwe, kleurige band mee.

De tragiek van deze nieuwe verschijning van het enige boek, dat de Vrijmaking heeft beschreven, is wel, dat de auteur inmiddels ten slachtoffer viel van soortgelijke manipulaties van zijn eigen kerken, die hij hier beschrijft van de synodale kerken.

Daarom roept dit boek om een vervolg. Wij zouden ds. Janssen dringend willen verzoeken dit vervolg met even bekwame hand en spoed te schrijven, als hij na de Vrijmaking dit boek deed verschijnen. Er is in den lande grote behoefte aan kennisname van „de feitelijke toedracht” van wat zich de laatste jaren in de vrijgemaakte kerken afspeelt.

Intussen hopen we, dat de confrontatie met 1944, waartoe dit boek onweerstaanbaar dringt, zegenrijk moge werken naar meer dan één kant. In de synodale kerken van de toenmalige synode van Utrecht, en in de synodale kerken van de laatstgehouden synode van Hoogeveen.

Het boek van ds. Janssen legt de gereformeerde kerken de vraag op het geweten of voor Gods aangezicht breuken als van 1944 en van 1969-70 werkelijk noodzakelijk waren en voor Hem en onze kinderen te verantwoorden.

C. P. Plooy

—o—

„Lutherprediking”, 16 preken van Luther, pocketboekje van Kok's Boekenreeks.

Drs. K. Exalto heeft deze preken in verstaanbaar nederlands overgezet en van een korte inleiding voorzien. Ze blijken ook voor onze tijd nog waardevol te zijn en in de goede zin van het woord: stichtelijk. Luther had een frisse manier van preken. Je zou er niet gauw bij in slaap vallen. Hij houdt trouwens rekening met de zwakheid der vlezes: hij begint zijn preken met de geruststellende mededeling, dat hij het niet lang zal maken, dit vanwege de warmte. Hij weet ook pakkende beelden te vinden: de man die altijd maar twijfelt, vergelijkt hij met iemand, die een hoed in de hand houdt en daar zonder ophouden mee staat te zwaaien, en al zou een ander hem duizend gulden in die hoed willen deponeren, het zou hem niet lukken! Hij zou zeg-

gen: man, houd die hoed toch eens stil, ik kan nooit aan je kwijt wat ik je geven wil.

Op zijn manier deed Luther met zijn prediking al aan „ontwikkelingshulp”: „God zegt: onderwerp de aarde, maar jullie vinden het al mooi genoeg als je maar te eten hebt. Er kon hier wel 3 of 4 x meer bebouwd land zijn, maar de mensen zijn traag en lui...”

Hoewel hij een keer zelf zegt, dat het de grootste kunst is te blijven bij een eenvoudig verstaan van de Schrift, kan hij soms van eenvoudige verhalen uit het Evangelie allegorische gelijkenissen maken. Zo het verhaal van de opwekking in Nain. Elke zin van dat verhaal krijgt zijn allegorische verklaring en toepassing. „De wet is de lijkwagen en de kist is het geweten, daar ligt de dode...”

Er valt in deze preken veel te genieten. Ze houden zich zonder uitzondering alle met het geloof bezig en zijn pastoraal gericht.

Laat ik tot slot nog iets citeren, wat nog heden bijzonder actueel is, iets over de „problematiek” van de „tussentoeestand”: „Het is niet nodig, zo vindt Luther, dat wij precies kunnen vertellen, hoe het met de heiligen in de hemel is. Het is genoeg, dat wij weten, dat zij in Christus leven, zoals geschreven staat: God is niet een God der doden, maar der levenden. Als Hij de God van Abraham, Isaac en Jacob is, dan moeten die ook leven. Laten deze Schriftwoorden voor ons genoeg zijn, als wij maar weten, dat zij leven. U moet weten, dat er drieërlei leven is. Een kind in de wieg leeft in God, hoewel het weinig besef heeft. Vervolgens, ook als wij slapen leven wij, maar wij weten het dan zelf niet. En ten derde, al weten wij met zekerheid dat wij leven, dan weten wij nog niet hoe. Welnu, als God hier op aarde zó met ons handelt, waar we het leven ter nauwernood voor de helft bewust doorbrengen, hoeveel te meer kan Hij dat in de hemel. De waanzinigen leven ook en weten toch niet hoe. Daarom kunnen wij onmogelijk het leven in de hemel naar onze maatstaf of regel beoordelen. Genoeg te weten, dat zij leven, — hoe, dat behoeven we niet te weten.

Ons geloof moet te allen tijde rusten op dingen die zeker zijn. Wij mogen geen geloofsartikel maken van wat niet uit de Schrift bewezen kan worden; anders zouden er elke dag nieuwe geloofsartikelen gemaakt kunnen worden. Houdt u aan wat duidelijk in de Schrift te vinden is en wat de Schrift niet duidelijk leert, bouwt daar niet op. De Schrift zegt duidelijk, dat Abraham en Isaac en Jacob en alle gelovigen leven, daarom is het noodzakelijk dat u gelooft dat Maria leeft. Maar hoe, — dat moet u aan de lieve God overlaten”.

C. P. Plooy

Israël, Nederland en de bijbel

De Vereeniging tot Verspreiding der Heilige Schrift, N.Z. Kolk 19-21 te Amsterdam, nam twee jaar geleden het initiatief de jeugd van Israël de beschikking te geven over een kinderbijbel, zowel Oude als Nieuwe Testament, in hun eigen taal: het Nieuw Ivriet, het moderne Hebreeuws dat aan de scholen onderwezen wordt.

De keuze viel op de Bijbel van Anne de Vries en mevr. C. A. Re'emi-Vos uit Tiberias, een Nederlandse, gehuwd met een predikant in dienst van de Schotse kerk, heeft voor de zeer moeilijke vertaling gezorgd.

Import van deze Bijbel in Israël werd niet toegestaan, zodat het drukken van tekst en illustraties plaatselijk diende te geschieden.

De kosten bedroegen vele tienduizenden guldens, maar het is verheugend dat het werk

Boekbespreking

„Op weg naar een nieuwe vrijzinnigheid?”, dr. W. H. Velema, brochure van W. de Zwijgerstichting.

Zoals u zult weten kunt u voor f 25,— per jaar de uitgaven van deze stichting toegezonden krijgen. Het onderhavige geschrift van de chr. geref. hoogleraren houdt zich bezig met de nieuwe r.k. theologie. In kort bestek passeren de revue Van de Pol, Fiolet, Van der Marck, Groot en Schillebeeckx. Geen makkelijke lectuur. Het zegt al wat, dat de auteur een verklarende woordenlijst aan zijn geschrift toevoegde. Na lezing moest onze

nu praktisch gereed is en de verspreiding in Israël geheel gratis kan beginnen.

250 exemplaren zullen naar Nederland verzonden worden en zijn voor belangstellenden hier binnenkort verkrijgbaar tegen de symbolische prijs van f 10,—, bij de Vereeniging voornoemd.

Tijdens de voorbereidingen van deze uitgave en de kinderbijbel in het Hongaars. waarvan inmiddels ook 5000 exemplaren verzonden zijn, bleek zeer duidelijk dat ook in Nederland allerwegen belangstelling bestaat om in het bezit te komen van jeugdbijbels, bijbels voor ouderen in grote drukletters etc., doch dat voor velen de aanschafprijs een grote handicap is of dat men zich anderzijds schaamt er één te kopen.

De interesse voor het verhaal van Jezus van Nazareth is wel duidelijk gebleken uit het feit dat de ongeveer 35.000 exemplaren, die verkrijgbaar waren in de supermarkten van Albert Heyn, in korte tijd uitverkocht waren.

Het is daarom, dat de Vereeniging tot Verspreiding der Heilige Schrift, begin mei in Nederland ruim een miljoen folders gaat verspreiden, waarin enerzijds opgewerkt wordt steun te verlenen, maar waarbij tevens de mogelijkheid geopend wordt via een eenvoudige bestelkaart tegen iedere prijs of zelfs geheel gratis in het bezit te komen van een kinderbijbel, jeugdbijbel of de gewone bijbel.

De Vereeniging garandeert daarbij dat nimmer namen van aanvragers aan derden beschikbaar zullen worden gesteld.

Deze gehele actie, die alleen al bijna tweehonderdduizend gulden vergt aan drukwerk, portokosten etc., is uniek. Maar nog nimmer werd dan ook bijna alle Nederlanders zo indringend de kans gegeven een bijbel te krijgen of te geven.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Bodegraven-Woerden en Alphen aan de Rijn: ds. J. Geersing te Rouveen; te Tiel-Zaltbommel: ds. A. P. van Dijk te Nieuwleusen; te Dalfsen: ds. P. Lok te Zuidhorn; te Noordbergum, Steenwijk-B, Kornhorn-Marum, Blokzijl-B (in combinatie met Marknesse-B): B. Grätz te IJsselmuiden.

Aangenomen: naar Zwolle: G. van den Brink te Eindhoven.

Bedankt: voor Katwijk aan Zee: ds. G. van den Brink te Eindhoven; voor Brunssum-Treebeek: ds. C. Bijl te Hilversum.

B. Grätz — De classis Kampen-B heeft naar art. 8 K.O. de heer B. Grätz te IJsselmuiden beroepbaar verklaard.

Ds. J. Snijder — De classis Amsterdam heeft met slechts één onthouding besloten het beroep dat door Amsterdam-Centrum was uitgebracht op ds. J. Snijder als predikant voor de geestelijke verzorging van militairen, niet te kunnen approberen.

Het bezwaar van de classis gold niet het feit dat ds. Snijder door de Geref. kerk van Rotterdam-Delfshaven geschorst was, aange-

zien zij grond en wijze van deze schorsing ondeugdelijk achtte. De classis kon echter niet instemmen met een bepaalde vrijheid die bij het beroep aan ds. Snijder verleend is, en waarover bij de classis een bezwaarschrift was ingediend.

Curaçao — De classis Gouda-Leiden-Woerden sprak op 24 april jl. uit te voldoen aan het verzoek van de dolerende gemeenteleden op Curaçao — welke instemmen met de besluiten van de synode te Hoogeveen — om bijstand naar art. 38 K.O., teneinde te komen tot het opnieuw oprichten van een kerkeraad. De classis besloot ds. K. Deddens als haar vertegenwoordigende te machtigen de ambten op Curaçao opnieuw in te stellen en ds. T. O. G. M. Bosma aan te wijzen als consultant van de aldus opnieuw geïnstitueerde gemeente.

Theologische Hogeschool — De commissie ter voorbereiding van de Theologische Hogeschooldag deelt mee: dat de Theologische Hogeschooldag 1970 zal worden gehouden, zo de HEERE wil, woensdag 30 september.

KERKDIENTEN

WESTHOEK SCHOUWEN-DUIVELAND

De kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk van Haamstede deelt aan vakantiegangers, die hun vakantie op ons eiland doorbrengen, het volgende mee:

De diensten in de zomermaanden zijn als volgt geregeld:

Haamstede: van 28 juni tot 23 aug. in de Ned. Herv. Kerk om 11.00 en 5.00 uur.

Alle overige zondagen: Noordstraat 34, 10.00 en 3.00 uur.

Renesse: hier worden op de zondagen 28 juni tot 2 aug. diensten belegd in het Dorps-huis om 9.30 en 6.30 uur.

Kerkwerve: Pniëlkerk, 10.00 en 6.00 uur.

DOORN

Wie wil onze flat huren?

van 25 juli—8 augustus.

2 minuten van het bos.

Liefst echtpaar z.k. of vriendinnen.

Telefoon 0 3430 - 3815.

TE HUUR in ENTER gem. Wierden

gedeelte van een woning

met gebruik van keuken enz.

Huur f 125,— p.w. alles inbegrepen.

H. Zwiers, Julianastraat 9a, Enter.

Redactieleden

Ds H. Amelink, P. Groen, Prof. Dr H. J. Jager, D. W. L. Milo, Prof. C. Veenhof, ds G. Visee.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.), tel. 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Kaper, van Lynden van Sandenburg-laan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs ... 20 ct per mm.
Familieberichten ... 15 ct per mm.

God vertrouwde ons op 20 mei een tweede kindje toe, zusje van Mirjam.

We noemen haar

INGRID

A. Horsman

J. Horsman-Herrebout

Lisse, 20 mei 1970

v. Heemskerkplein 15

MEISJE, 22 jaar,

zoekt

correspondentie

met serieuze jongen.

Wie schrijft eens?

Brieven onder nr. 295 bureau Opbouw, Slotlaan 220, Zeist.

Wie wil, wegens stage lopen in Amsterdam, van 15 juni tot 17 juli

student herbergen?

Vergoeding nader overeen te komen.

Versteeg, de Rooijpad 17, Arnhem.

BETALING

ABONNEMENTSGELD

Zeer vele abonnees voldeden reeds aan ons verzoek hun abonnementsgeld voor „Opbouw” te betalen.

Degenen die nog niet betaalden verzoecken we beleefd hun abonnement spoedig te betalen, dit spaart kosten en veel administratiewerk.

De prijzen zijn:

voor een geheel jaar f 15,—
voor een half jaar f 7,50
studenten betalen f 12,— per jaar.
Buitenland f 20,— per jaar.
Luchtpost f 40,— per jaar.

De Administratie

CHR. MAVO - AXEL

Gevraagd m.i.v. augustus/september 1970

Ieraren/Ieraressen

voor: Nederlands
Geschiedenis
Nat./scheikunde
Biologie
Handel
Tekenen
Muziek

Combinatie tot volledige weektaak mogelijk.

Met de bouw van de nieuwe school wordt binnenkort begonnen.

Axel is een bloeiende woongemeente, waar mooie woningen beschikbaar zijn.

Inlichtingen bij en sollicitatie aan de dir.: J. Th. Klein, v. Middelhovenstraat 21 - Axel. Tel. 01155 - 1515 (school 01155 - 2084).